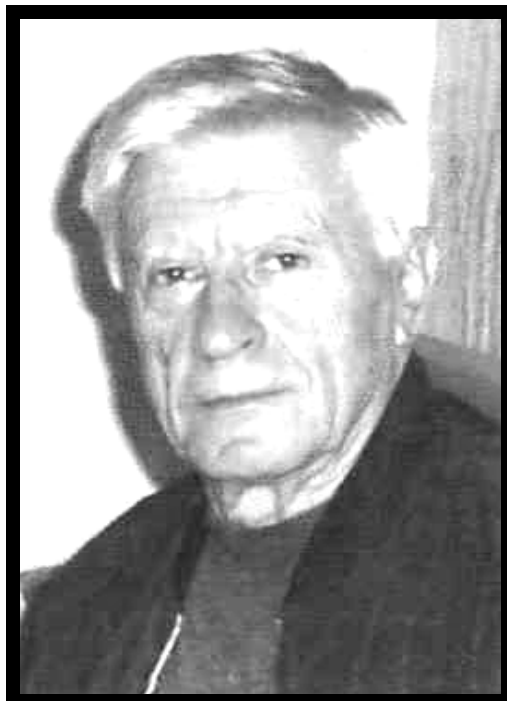

IN MEMORIAM ВОЛОДИМИРА ІВАНОВИЧА ЧОПИКА (4 ЧЕРВНЯ 1929 Р. – 3 ГРУДНЯ 2015 Р.)

3 грудня 2015 р. у Києві на 87 році життя відійшов у вічність видатний український ботанік, флорист, систематик, фітосозолог, еколог, фітогеограф, доктор біол. наук, професор, дійсний член Академії наук вищої школи України Володимир Іванович Чопик. Він народився в селянській родині у мальовничому гірському селі Тереблї Тячівського району Закарпатської області, село було засновано 1380р. Чопик В.І. належить до покоління закарпатців, яке пережило три політичні державні режими, що позначилося на їхній освіті, вихованні, менталітеті. Навчання в народній школі, потім "горожанській"(не повній середній) школі та гімназії здійснювалися за чехословацькою, угорською системами освіти, в якій вагомому значенню надавалося, крім спеціальних предметів, чеській, угорській, німецькій, латинській мовам. Після возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною всіх учнів 4-5 класів горожанської школи було переведено до 8-го класу новоствореної радянської десятирічки. У результаті цих реформ юнак Чопик здобував середню освіту упродовж 12-13 років.

Мальовничі дубові й букові ліси у басейні однойменної річки Тереблї, правої притоки Тиси, де розташоване рідне село Володимира Івановича, мало чималий вплив на вибір його життєвого шляху. Тому, закінчивши успішно середню школу, Володимир Іванович поступив у 1948 р. на біологічний факультет новоствореного Ужгородського університету, спеціалізуючись на кафедрі ботаніки. Після закінчення університету у 1953 р. він обіймав посаду старшого наукового співробітника університетського ботанічного саду Це сприяло знайомству В.І. Чопика з рядом відомих ботаніків та географів, які приїжджали на Закарпаття – академіком АН СРСР В. Б. Сочавою, тоді ще кандидатами наук В. Г. Хржановським, А. І. Барбаричем, яких він супроводжував в ботанічних екскурсіях по Карпатах, що й визначило його подальші наукові інтереси. Восени 1954 р. Володимир Іванович вступив до аспірантури Інституту ботаніки АН УРСР й під керівництвом доктора біол. наук, професора М. І. Котова підготував і у квітні 1958 р. успішно захистив кандидатську дисертацію на тему "Флора й рослинність західної частини Українських Карпат".

Після короточасної роботи в Президії Академії наук України на посаді наукового консультанта Відділення біології, Володимир Іванович переходить на посаду наукового співробітника в Центральний ботанічний сад АН УРСР. Його запросив директор саду академік М. М. Гришко й доручив завершити створення ботаніко-географічної ділянки "Карпати", розпочатої професором О. І. Соколовським. В.І.Чопик здійснив одинадцять експедицій в Карпати, звідки завозив живий посадковий матеріал і насіння для поповнення колекції на карпатській ділянці. Він зібрав також понад 2500 гербарних аркушів, чим поповнював гербарні колекції Центрального ботанічного саду та Інституту ботаніки АН України.

У зв'язку з підготовкою "Визначника рослин Українських Карпат" у 1969 р. В. І. Чопика було переведено на посаду старшого наукового співробітника Інституту ботаніки. Тут він інтенсивно продовжує досліджувати флору Карпат, здійснює експедиційні поїздки в Чехословаччину і Польщу для ознайомлення з флорою Західних Карпат. Неодноразові поїздки у гірські райони Кавказу та Середньої Азії дали можливість з'ясувати ботаніко-географічні зв'язки та флоро-генетичну спорідненість флор цих гірських систем з флорою Карпат, що було відображено в публікаціях Володимира Івановича. На підставі цих досліджень він підготував і в 1973 р. успішно захистив докторську дисертацію "Аналіз високогірської флори Українських Карпат". У 1976 р. виходить його монографія "Високогірська флора Українських Карпат". Через рік вийшов друком "Визначник рослин Українських Карпат", підготовлений колективом авторів за редакцією В. І. Чопика та була опублікована серія інших публікацій, в т. ч. з охорони рідкісних рослин. Флористичне багатство Карпат Володимир Іванович Чопик досліджував не лише як ботанік, але й як уродженець і патріот цього

го краю, який знав добре його природні умови. На вчених рада директор Інституту ботаніки АН України академік Дмитро Костянтинів Зеров слушно наголошував, що найбільше ботаніків для України дав мальовничий і флористично цікавий басейн річки Терембі, в якому народилися В. І. Комендар, В. Чопик, І. М. Григора, С. М. Стойко.

На підставі вивчення флори, аналізу ендеміків і реліктів В. І. Чопик висунув нову гіпотезу про походження, шляхи формування високогірської флори Карпат та її флоро-генетичні зв'язки з флорами гірських систем Європи. Упродовж багатьох років він продовжував вивчати флористичне різноманіття Карпат та поширення реліктових й інших раритетних видів. Оцінивши належним чином ці наукові здобутки, відомий російський ботанік Р. В. Камелін на сторінках "Ботанического журнала" констатував, що завдяки згаданим публікаціям "...флора Карпат одна з найбільш вивчених на даному етапі регіональних флор Радянського Союзу".

Володимир Іванович Чопик один із піонерів наукових досліджень в галузі охорони видового різноманіття рослинного світу України, що відображено в чисельних його ботанічних публікаціях упродовж 1963 – 2015 рр. Проводячи хорологічні дослідження раритетних ендемічних та реліктових видів, він звертав увагу не лише на антропогенні причини їх зникання, але й на причини історико-географічні. Підсумком його природоохоронних досліджень була публікація у 1980 р. у співавторстві з зоологом Федоренком першої "Червоної книги України". Він приймав також участь у першому та другому випусках "Красной книги СССР". На прохання академіка А. Л. Тахтаджяна, В. І. Чопик брав участь у випуску колективної праці про рідкісні та ендемічні види рослин на території СРСР, які були потрібні до Флори Європи (перше й друге видання, 1976, 1983 рр.).

За рекомендацією професора Ленінградського університету О. І. Толмачова у 1972 р. В. І. Чопик був включений до складу авторського колективу фітохорологів СРСР, який, разом з науковцями 30 європейських країн, приймав участь у багатотомному виданні "Atlas florae Europaeae". Тривалий час проф. В. І. Чопик був членом Головного редакційного Комітету і співавтором усіх опублікованих 14 томів: Т. I (1972) – Т. XIV (2007 р.) "Атласу флори Європи". Участь у цьому виданні науковців інших університетів і наукових установ сприяла формуванню флорохорологічної школи в Україні. У 1975 р., обіймаючи посаду завідувача відділу систематики і географії рослин Інституту ботаніки, В. І. Чопик започаткував новий напрям досліджень, який передбачав випуск багатотомної "Хорології флори України".

У 1978 р. проф. Чопика запрошено очолити кафедру вищих рослин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Як педагог, ботанік, еколог він щедро ділиться своїми знаннями з студентами, магістрантами, аспірантами, докторантами. Кафедра зосередила увагу на вивченні флори Середнього Придніпров'я, результатом чого був випуск колективної праці "Конспект флори Середнього Придніпров'я".

Узагальнюючи та осмислюючи результати досліджень екологічного стану навколишнього середовища та органічного світу, В. І. Чопик приходив до висновку, що дотеперішні екологічні заходи не в стані призупинити деградацію природного середовища та збіднення біорізноманіття оскільки базуються на засадах технократизму. Щоби зберегти різноманіття рослинного й тваринного світу, потрібне нове мислення, нова парадигма, яка передбачала б перехід від *антропоцентризму* (примат інтересів людини) до *біоцентризму* (примат охорони усіх форм життя на Землі). На цю тему він опублікував статтю в журналі Освіта (2009) та спільну статтю з К. М. Ситником у Віснику НАН України (2009).

Необхідно окремо відзначити заслуги В. І. Чопика у підготовці висококваліфікованих ботаніків нової генерації. Він підготував 18 кандидатів та докторів наук, які працюють у вищих навчальних закладах та науково-дослідних установах в Україні та за кордоном..

Упродовж багаторічної творчої діяльності В. І. Чопик брав активну участь у громадському і науковому житті. Він був членом редколегій ряду наукових журналів та збірників України, відповідальним редактором міжвузівського збірника "Проблемы общей и молекулярной биологии", щорічника "Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка", наукового журналу "Біологія" та інших наукових фахових видань. Володимир Іванович був членом Акредитаційної комісії Міністерства освіти і науки України, членом спеціалізованих вчених рад із захисту докторських і кандидатських дисертацій. Нагороджений відзнакою "Відмінник народної освіти УРСР" (1982), є лауреатом премії імені Тараса Шевченка Київського національного університету (1999), Софіївський професор (1997). Багато сил та енергії професор В. І. Чопик віддавав роботі на посаді Головного вченого секретаря та члена президії АН ВШ України.

З 2007 р. й до кончини життя професор В. І. Чопик очолював кафедру екології та фізіології рослин біологічного факультету Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка (нині Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія імені Тараса Шевченка). Працюючи на кафедрі він зацікавився флорою Поділля, брав участь у міжнародних і Всеукраїнських конференціях, присвячених флорі й рослинності цього фізико-географічного регіону.

Знаючи добре флору Карпат, проф. В. І. Чопик на схилі років доповнив Визначник рослин Українських Карпат (1977) і, разом з провідним науковим співробітником відділу систематики та флористики судинних рослин Інституту ботаніки НАН України, доктором біол. наук М. М. Федорончуком, видав 2015 р. Флору Українських Карпат (711 с.), яка включає 2532 види природної та адвентивної флори судинних рослин. Ця фундаментальна праця матиме вагомий значення для збереження фітогенетичного різноманіття гірського регіону. У передмові до Флори автор констатує, що у країнах, на території яких розташована карпатська гірська система, вже завершена інвентаризація флори. Тому було б доцільно видати "Хорологічну флору Карпат". Прийняти участь у написанні такої колективної праці мав намір В. І. Чопик. На жаль передчасна смерть не дозволила йому здійснити цей намір. Помер Володимир Іванович 3 грудня 2015 р. Похований в Києві коло своєї дружини.

Проф. Чопик В. І. автор понад 200 наукових праць, кількох монографій та навчальних посібників. Він співавтор наукових ботанічних довідників, опублікованих у Києві, Москві, Ленінграді, Англії, Фінляндії, Болгарії, Словаччині. В історію української ботанічної науки професор Чопик В. І. увійшов як класик вітчизняної флористики та систематики. Пам'ять про його творче життя та внесок в ботаніку і систематику рослин залишиться на завжди.

Основні наукові праці професора В. І. Чопика

1. Визначник рослин Українських Карпат / [В. І. Чопик, М. І. Котов, В. В. Протопопова та ін.]; за ред. В. І. Чопика. – К.: Наук. думка, 1977. – 432 с.

2. Конспект флори середнього Придніпров'я: навч. посіб. / [В. І. Чопик, Ю. О. Войтюк, М. М. Бортняк та ін.]. – К.: Фітосоціоцентр, 1998. – 139 с.
3. Красная книга СРСР: Редкие и находящиеся под угрозой исчезновения виды животных и растений. – Т. 2. – Ч. VIII. Высшие растения (сосудистые) / [сост. В. Н. Андреева, М. В. Баранова, В. И. Чопик и др.]; науч. ред. Н. Г. Васильев, Л. В. Денисова, Р. В. Камелин, В. Н. Тихомиров. – [2-е изд., перер. и доп.]. – М.: Лесн. пром-сть, 1984. – 480 с.:ил.
4. Невідомі сторінки наукової спадщини та життя Віллібальда Бессера / [В. І. Чопик, М. М. Барна, Л. С. Барна, О. К. Буковська] // Наук. запис. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер. Біол. – 2007. – № 2 (32). – С. 154–161.
5. Определитель высших растений Украины / [Д. Н. Доброчаева, М. И. Котов, В. И. Чопик и др.]. – Киев: Наук. думка, 1987. – 548 с.: ил.
6. Редкие и исчезающие виды флоры СССР / [Габриэлян Г. Н., Денисова Л. В., Чопик В. И. и др.]; под ред. акад. А. Л. Тахтаджяна. – [2-е изд., доп.]. – Л.: Наука, 1981. – 264 с.
7. Чопик В. И. Редкие и исчезающие растения Украины: справочник / В. И. Чопик. – Киев: Наук. думка, 1978. – 216 с.
8. Чопик В. И. Дикорастущие полезные растения Украины / В. И. Чопик, Л. Г. Дудченко, А. Н. Краснова. – Киев: Наук. думка, 1983. – 410 с.
9. Чопик В. И. Флора и технический прогресс / В. И. Чопик // Укр. ботан. журн. – 1973. – Т. 58, № 3. – С. 281–289.
10. Чопик В. І. Актуальні питання охорони рослин / В. І. Чопик // Укр. ботан. журн. – 1976. – Т. 33, № 5. – С. 449–456.
11. Чопик В. І. Високогірна флора Українських Карпат / В. І. Чопик. – К.: Наук. думка, 1976. – 320 с.
12. Чопик В. І. Гербарій. Історія створення та функціонування. / Чопик В. І., Мякушко Т. Я., Соломаха Т. Д. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 130 с.
13. Чопик В. І. Каталог видів флори України, занесених до Бернської Конвенції про охорону дикої флори і фауни та природних середовищ існування в Європі / В. І. Чопик. – К.: Фітосоціоцентр, 1999. – 52 с.
14. Чопик В. І. Латинська ботанічна номенклатура: навч. посіб. / В. І. Чопик, А. В. Єна. – К.: РВЦ "Київський університет", 1996. – 57 с.
15. Чопик В. І. Назви рослин в українськомовних словниках: посіб. / В. І. Чопик, О. П. Гайдученко. – К.: РВЦ "Київський університет", 2000. – 112 с.
16. Чопик В. І. Нариси історії біологічного факультету КНУ ім. Тараса Шевченка / Чопик В. І., Бердишев Г. Д., Голда Д. М. – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 168 с.
17. Чопик В. І. Наукові основи охорони рідкісних видів флори України / В. І. Чопик // Укр. ботан. журн. – 1970. – Т. 27, № 6. – С. 693–703.
18. Чопик В. І. Про охорону рослин на Україні / В. І. Чопик. – К., 1963. – 128 с.
19. Чопик В. І. Рідкісні рослини України / В. І. Чопик. – К.: Наук. думка, 1970. – 188 с.
20. Чопик В. І. Рівень освітнього стандарту та соціальна структура студентів університету св. Володимира / В. І. Чопик // Наук. запис. Терноп. держ. пед. ун-ту. Сер.: Біол. № 4. – 2002. – С. 116–124.
21. Чопик В. І. Рідкісні рослини УРСР та їх охорона / В. І. Чопик. – К.: Т-во "Знання", 1963. – 48 с.
22. Чопик В. І. Слово про освіту, збереження біорізноманіття і всього живого на Землі / В. І. Чопик // Українознавство. – 2009. – № 1. – С. 38–45.
23. Чопик В. І. Сучасна стратегія біологічної освіти // Журн. Ойкумена (Український екологічний вісник). – К.: АН УРСР, 1991. – № 5. – С. 21–29.
24. Чопик В. І. Червона книга Української РСР / В. І. Чопик, А. П. Федоренко. – К.: Наук. думка, 1980. – 505 с.
25. Чопик В. І. Флора Українських Карпат / В. І. Чопик, М. М. Федорончук. – Тернопіль: ТзОВ "Терно-граф", 2015. – 712 с.: іл.
26. Atlas florae Europaeae / W. Chopyk [et al.]. – Helsinki. – V. I (1972) – V. XIV (2007)

Публікації про життя та творчу діяльність професора Володимира Івановича Чопика

1. Хто є хто в Україні. – Київ, 1997.
2. Нариси історії біологічного факультету. – Київ, 2004.
3. Академія наук вищої школи України. Довідник. – Київ, 2007.
4. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. – 2009. – № 1-2 (39). – Тернопіль.
5. Український ботанічний журнал. – 2009. – Т. 66, № 4. – Київ.
6. Газета "Замок" Кременецького обласного гуманітарно-педагогічного інституту імені Тараса Шевченка. – 2009. – № 35–38. – Кременець.
7. Чорноморський ботанічний журнал. – 2009. – № 3. – Херсон.
8. Науковий вісник національного університету біологічних ресурсів і природокористування. – 2010. – № 1. – Київ.
9. Енциклопедія Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Київ, 2010.
10. Гербарії України. Index Herbariorum Ucrainicum. – Київ, 2011.
11. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Біологія. – 2014. – № 2 (59). – Тернопіль.